

N:o 64.

Af herr **S. J. Kardell**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889.*

Uti skrifvelse den 15 maj 1889 anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan att å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten.

Öfver denna Riksdagens skrifvelse infortrade Kongl. Maj:t yttrande från åtskilliga myndigheter, men i afbidan på frågans slutliga afgörande förordnade Kongl. Maj:t genom kungörelse den 19 augusti 1889, dels att i mutsedel, som utfärdades å fyndighet, belägen å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, tills vidare skulle, om inmutningsansökningen gjorts efter den 19 augusti 1889, intagas förbehåll om skyldighet för inmutaren att vara underkastad de förändrade bestämmelser om rätt för kronan att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, som genom ny lagstiftning kunde blifva gällande, dels ock att för fyndighet, derå inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke finge anvisas.

Som bekant gjorde 1890 års Riksdag förnyad framställning i ämnet, i det Riksdagen uti skrifvelse den 20 maj nyssnämnda år anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i gällande grufvestadga, att malm och andra mineralfyndigheter, *Bih. till Riksd. Prot. 1897. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 17 Häft. (N:is 64—67).* 1

hvilka efter ändringens fastställande upptäcktes å kronojord, som ej vore under ständig besittningsrätt upplåten, skulle på för staten gagneligaste sätt kunna disponeras.

Med anledning af denna skrifvelse uppdrog Kongl. Maj:t åt kommerskollegium att, sedan vederbörande föredragande af bergsärenden i samråd med utsedda komiterade utarbetat förslag till lagbestämmelser i det syfte, som Riksdagen i dess skrifvelse angifvit, samt brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret lemnats tillfälle att afgifva yttrande öfver det upprättade förslaget, till Kongl. Maj:t inkomma med utlåtande i ämnet. Samtidigt utsåg Kongl. Maj:t fyra komiterade.

Resultatet af den sålunda anbefalda utredningen föreligger i icke mindre än fem olika förslag, af hvilka ett är grundadt på koncessionssystem, två på afgälds- och två på arrendesystem, hvarförutom afslag å Riksdagens framställning yrkats af Konungens befallningshafvande i Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län. Redan denna mångfald af förslag visar till fullo de praktiska svårigheter, som mött vid frågans lösning. Också vann icke något af dessa Kongl. Maj:ts godkännande. Kongl. Maj:t lät nemligen, som bekant, utarbeta och genom proposition till 1894 års Riksdag framlägga särskildt förslag till lagbestämmelser uti det i Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1890 angifna syfte. Kongl. Maj:ts förslag blef dock icke af Riksdagen bifallet.

Oaktadt den mångsidiga utredning, som sålunda kommit frågan om inmutningar å kronojord till del under loppet af nära sju år, synes densamma dock icke hafva kommit sin lösning närmare; och dock är denna fråga af den vikt, att den kräfver ett skyndsamt och slutligt afgörande.

Kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889 angifver så väl genom sättet för dess tillkomst som genom ordalagen, att densamma endast är afsedd att utgöra ett provisorium, intill dess frågan om och i sådant fall på hvad sätt kronan skall göra gällande sin rätt till jordegareandel i inmutad fyndighet å visst slag af kronojord, hvilken rätt kronan enligt 17 § i gällande grufvestadga eftergifvit. Då genom nyss nämnda kungörelse förbud meddelats mot utmålsläggning för sådan fyndighet å visst slag af kronojord, hvarå ansöknings om inmutning skett efter den 19 augusti 1889, torde det för bedömandet af kungörelsens innebörd och verkningar, vara af nöden att något skärskåda den betydelse, grufvestadgan fäst vid utmålsläggningen. Genom mutatedeln undfår en inmutare endast tillstånd att, med andras uteslutande, men tillika under förbehåll af andras till äfventyrs egande bättre rätt, inom det inmutade området anställa sådant försöksarbete, som erfordras för fyndighetens

undersökning och blottande äfvensom att begagna eller anlägga väg till stället och tillgodogöra sig de mineralfyndigheter, som vid arbetet vinnas. På det inmutade området får inmutaren icke utan jordegarens tillstånd uppföra andra byggnader än sådana, som äro oundgängligen nödvändiga för försöksarbetets bedrifvande. Vid utmålsläggningen, hvilken, utom i fråga om rättsförhållandet mellan enskilde inmutare, skall vara yttersta tiden för allt klander mot en inmutning, så att, då utmål erhållits, rättigheten till fyndigheten må vara så mycket som möjligt betryggad, erhålles ett visst till sina gränser å marken utstakadt område, inom hvilket fyndighetens egare har rättighet att, jemte tillgodogörande af alla inmutningsbara och, med vissa inskränkningar, äfven andra mineral, uppföra för grufarbetet erforderliga byggnader. Först sedan utmålsläggningen egt rum och vunnit laga kraft, kan man alltså anse eganderätten till en grufva i allmänhet vara betryggad. Vidare får, enligt grufvestadgan, hvilostånd ej åtnjutas för endast inmutadt område, likasom arbetets ersättande med en årlig afgift ej är medgifvet förr än utmål blifvit lagdt. Har en inmutare genom att uttaga ett flertal mutsedlar å en större fyndighet eller en komplex af fyndigheter velat förskaffa sig ett vidsträcktare arbetsområde, förhindras han, derest utmål ej kan erhållas, att komma i åtnjutande af den förmån, som grufvestadgan erbjuder, nemligen att arbetsskyldigheten för flera till hvarandra gränsande utmål kan få under ett eller flera år fullgöras genom arbete i något eller några af dem. Det är sålunda ur såväl juridisk som teknisk och ekonomisk synpunkt viktiga verkningar, grufvestadgan fäst vid utmålsläggningen.

Beträffande särskildt rikets norra län, hvarest sådan kronojord, som afses i kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889, till största delen är belägen, måste åvägabringandet af en verklig grufdrift inom der befintliga öde trakter, särskildt med hänsyn till bristen på ordnade kommunikationer, förutsätta tillgång på större kapital, än som erfordras på andra orter med gynnammare kommunikationsförhållanden. Der erfordras jemväl i de flesta fall längre tid för företagens igångsättande, för anläggningen af vägar m. m. Kunde grufegaren erhålla hvilostånd, vunne han i många fall tid att så väl ekonomiskt som tekniskt bringa sitt företag i vederbörlig ordning.

Under nuvarande förhållanden tvingas deremot grufegaren till företagande af improduktiva och ofta obehöfliga s. k. försvarsarbeten inom hvar och ett af de inmutade områdena. Uppenbart är ock, att anskaffandet af nödigt förlagskapital nästan omöjliggöres, då företaget saknar den juridiska trygghet, som i fråga om grufvor först genom utmålsläggningen kan vinnas

Dessa af kungörelsen skapade olägenheter, hvilka sedan flera år faktiskt förefinnas, inträdde naturligen icke genast vid kungörelsens utfärdande, utan började först då göra sig känbara, när den tidpunkt, efter den 19 augusti 1889, inträdt, då, enligt grufvestadgans föreskrift, ansökning om utmål skall göras. Detta i förening med kungörelsens provisoriska karaktär gifver anledning antaga, att kungörelsen vid dess utfärdande icke varit afsedd att blifva så långlifvad, som den nu blifvit i följd af de svårigheter, som mött vid lösandet af frågan rörande ordnandet af inmutningsrätten å kronojord. Denna fråga har, såsom jag i det föregående erinrat, redan varit föremål för en så grundlig och mångsidig pröfning, att man torde vara berättigad till det antagandet, att, då denna pröfning icke ledt till något positivt resultat, frågans lösning icke är att söka på den väg, Riksdagen i sina båda skrivelser antydt. Vid läsningen af alla dessa förslag kan man tvärtom svårligen frigöra sig från den tanken, att de olägenheter, som skulle uppkomma så väl för grufvegaren som för staten, om denna skulle göra anspråk på jordegareandel i inmutade fyndigheter å kronojord, äro så stora, att de icke kunna motvägas af den antagligen ganska ringa vinst, staten skulle hemta af jordegareandelens begagnande. Till stöd för denna åsigt tillåter jag mig återropa föredragandens i bergsärenden hos kommerskollegium till kollegii protokoll den 15 juni 1893 yttrade mening, att bergsbruket och derigenom det allmännas och kronans intressen bäst befrämjades genom att åt den enskilda företagsamheten fullständigt öfverlåta tillgodogörandet af mineralfyndigheter; att kronans deltagande i grufarbete, under hvilken form detta deltagande än må ega rum, skulle komma att för kronan medföra risker, kostnader, anspråk och svårigheter af flera slag, hvilka icke skulle motvägas af de fördelar, kronan möjligen skulle kunna i enskilda fall af grufdriften påräkna; samt att kronans ingripande i fråga om sättet för utförfandet af industriel verksamhet borde inskränkas till att öfvervaka, att ej derigenom skada för det allmänna eller fara för annans lif, helse och egendom uppstode, äfvensom att den då ifrågasatta inskränkningsen i för det närvarande gällande rättigheter beträffande tillgodogörandet af malmfyndigheter skulle komma att menligt inverka på utvecklingen af vårt lands nordliga län, hvarest bergsbruket icke borde genom skärpta bestämmelser motverkas, utan fast hellre på allt sätt underlättas.

Då jag sålunda anser, att, utan ändring af 17 § i grufvestadgan, kongl. kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 bör upphävas, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till all kraft och verkan upphäfva nämnda kongl. kungörelse.

Om remiss till vederbörligt utskott hemställes.

Stockholm den 28 januari 1897.

S. J. Kardell.

N:o 65.

Af herrar **S. J. Kardell** och **J. Persson** i Arboga, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af lärareprof inför domkapitel.

Det är en erkänd sak, att de lärareprof, som afläggas inför domkapitlen, icke äro ändamålsenliga. I all synnerhet kunna lätt olika grunder för bedömandet af dessa prof göra sig gällande vid de olika domkapitlen, vid hvilket förhållande de betyg, som åsättas dem, icke kunna tillmätas någon större betydelse. De kunna det så mycket mindre, som det i sjelfva verket torde vara omöjligt för vederbörande myndigheter att på den korta tid, som är anslagen åt dessa prof, bilda sig en rätt föreställning om en sökandes duglighet för lärarekallet, och detta så mycket mera, som erfarenheten gifvit vid handen, att till och med erkänt skickliga skolmän stundom konfunderas vid detta uppträdande inför för dem helt och hållet främmande konsistorieledamöter och lärjungar samt i följd deraf prestera sämre prof, än de skulle gjort under andra förhållanden.

För öfrigt är hela detta prof numera efter profärsinstitutionens införande öfverflödigt. Lärarekandidaterna ådagalägga under profärskursen till fyllest